

ONS MEISJES-HOEKJE

Heel vroeger, ver voor de tijd waar van jullie in je geschiedenisboekje leren: „100 j. v. Chr. Friezen en Batavieren komen in ons land”, woonden er ook al mensen in Nederland. Maar die mensen leefden heel anders dan wij nu. En ze zagen er ook heel anders uit.

Ze konden nog niet lezen en niet schrijven. Ze hadden geen huizen, maar een hol in de bergen, net als de beren. Of ze groeven een kuil in de grond — met hun handen of met een stuk steen — en maakten er een dak bovenop. Of ze zetten dunne boomstammetjes in een kring in de grond en bonden de toppen met een paar stevige slingerplanten aan elkaar. Tafels en stoelen kenden ze niet. Ze sliepen op een dierenvel. En ze waren alleen in hun woning om er te slapen en er te schuilen tegen de regen en de stormwind. Verder woonden ze buiten. Ze droegen ook geen kleren. Weet je wat ze nog wel eens om hadden? Een halsketting van berentanden of een armband van leem of een voorhoofdversiersel van gladde steentjes.

Dan hadden die vrouwen en de meisjes van deze mensen het wel gemakkelijk, zul je nu wel bij jezelf denken. Ze behoefden geen vloer te vegen, geen stoelen te wrijven, geen bedden op te maken, geen jumpers te breien, geen kousen te stoppen en geen kleren te naaien.

Maar dan vergis je je lelijk. De vrouwen hadden het veel moeilijker dan jullie moeders het nu hebben. Want de mensen van toen wisten ook nog niet hoe ze koren en groenten en aardappels moesten verbouwen, of appel- en perebomen konden planten. Ze hielden zelfs niet eens koeien.

Waar leefden ze dan van?

De mannen gingen op jacht. In de bossen huisden de holenberen, de oerossen, de rendieren, de herten en wil-

de zwijnen. Maar ook hazen en konijnen. De kleine dieren trachtten ze te bemachtigen met hun stenen bijlen, hun knotsen en botten van reeds eerder gedode beesten. De grote probeerden ze te verschalken in vangkuilen.

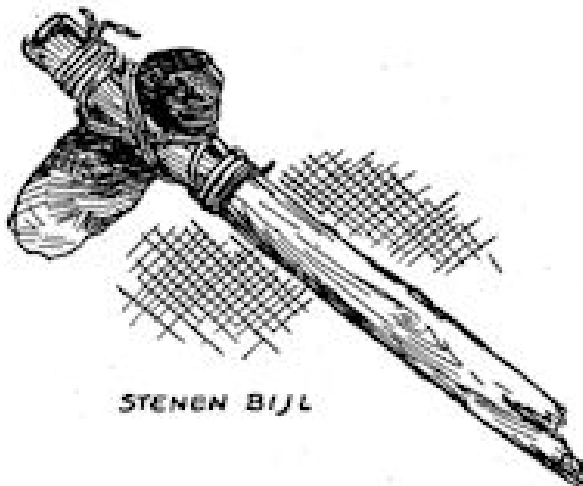
De vrouwen zwierven langs de bosrand. In de ene hand droegen ze een kalebas, een lege dierenhuid of een mandje van boomschors. In de andere een stok met een punt er aan. Speurend gingen haar ogen langs de takken, op zoek naar bessen en noten. Af en toe gluurden ze tussen de stammen door of er ook ergens planten groeiden met zaden er aan: wilde gerst, wilde haver, enz. Zo nu en dan woelden ze met de stok de grond om, kijkend naar eetbare wortels. En als ze daarbij slakken of wormen vonden, namen ze die ook mee. Alles kwam in haar mandje, haar kalebas, of haar dierenhuid.

Ze hadden niet zo gauw genoeg. Probeer jullie in de vakantie maar eens in een bos zo veel eetbaars te vinden, dat drie of vier mensen er een volledige maaltijd aan hebben.

Waar bleven de kinderen zo lang? De hele kleintjes werden in de hut

opgesloten. Maar de grotere stoeiden en ravotten buiten om haar heen. Daar moesten ze tegelijk oppassen. En dat viel niet mee. Er waren nog geen wegen of paden. Kleine mensjes konden gemakkelijk verdwalen. Bovendien was het erg gevaarlijk in het bos met al die wilde dieren. Die moeders moeten dan ook wel duizend angsten om hun kinderen hebben uitgestaan.

Als ze thuis kwamen, moest al het gevonden voedsel worden klaarge- maakt. De gevangen dieren werden geslacht en gevlid. Dat moest allemaal gebeuren met stenen messen. Die maakten ze door knollen vuursteen in stukken te splijten. De randen van die stukken waren altijd erg scherp. Zo'n stenen mes klemden ze tussen een gespleten stok. Zo kregen ze een bijl. Ook hadden ze wel priemen en

STENEN BIJL

messen van hertshoorn of botten. Het vlees werd in brokken gehakt en gebraden.

Daarvoor maakten ze een vuurtje door twee stokjes over elkaar te wrijven of twee stenen tegen elkaar te ketsen. Het vlees legden ze in de gloeiende as of ze braadden het aan een spit. Het werd niet erg smakelijk natuurlijk: rokerig, zwartgeblakerd, half gaar en het vet liep allemaal weg. Maar dat kon niet anders.

Want ze hadden nog geen potten en pannen. Alleen maar kalkbassen en mandjes. Die maakten ze waterdicht door er leem aan de buitenkant op te smeren. Daarin bewaarden ze hun eten.

Maar zulke vaten kun je niet op het vuur zetten. Als de moeders warm water nodig hadden, gooiden ze er hete stenen in. Zo weekten ze de gevonden zaden en wortels, kookten ze de slakken, de wormen en de schelpdieren. Of ze aten dat alles rauw op.

Van dat vlees en dat overige voedsel moesten ze leven. Ook de heel kleine kindertjes, die van onze moeders alleen nog vruchtensap, beskuit en kindermeelpap krijgen.

Je begrijpt dus wel dat die moeders het niet gemakkelijk hadden en de mensen toen niet zo'n prettig leven leidden.

Tjits Veenstra.

HERSENGYMNASTIEK

De antwoorden op vraag 31 t.e.m. 40 zijn :

31. In Februari, want dat is de kortste maand. 32. Dat kan niet. De pinguin leeft in het Zuidpoolgebied (Antarctica) en de ijsbeer bij de Noordpool. 33. Balsahout. 34. In Australië (Oostkant). 35. schoorsteen. 36. Ebbenhout. 37. een postzegelverzamelaar. 38. handschoenen. 39. boetegeld. 40. een kleine bes (Terschelling).

En nu de nieuwe :

41. Je weet wat een koemelker is? En wat is nu een geitemelker?
42. Als de slingerklok thuis achterloopt, wat moet je dan doen?
43. Hoe heet die bekende Roemeense communistische vrouw, die in ongenade gevallen is?
44. Wat is eigenlijk een belhamel?
45. Zou je kans zien, 120 km. per uur te lopen?
46. Welke kleuren ken je bij het verkeer?
47. Wat betekent het werkwoord: pavoiseren?
48. Met welke wagen rijdt de garagehouder niet weg?
49. Wat is het verschil tussen loef- en lijzijde?
50. En tussen bakboord- en stuurboordzijde van een schip?

ONS MEISJES-HOEKJE

NIEUWE ONTDEKKINGEN.

Het leven werd voor de vrouwen steeds beter. Want ze ontdekten steeds meer.

Het eerste wonderbaarlijke werktuig was de ploeg. Niet zo een als wij er nu hebben, hoor. Het blad (de schaar) was gemaakt van vuursteen. Die duwden ze loodrecht een eindje de grond in en dan trokken de vrouwen hem de akker door. Er zat natuurlijk geen welving in het mes, zoals tegenwoordig. Er kwam daardoor alleen een snee in de grond. De aarde werd niet omgekeerd. Ga maar eens bij het ploegen staan kijken! Om dit euvel op te heffen, ploegden de vrouwen hun akker twee keer. Eerst in de lengte en daarna in de breedte. Het was dus nog een heel karwei, maar het ging toch veel vlugger dan met de hakbijl. En de grond kwam veel dieper om, zodat de oogst beter werd.

Het tweede wereldwonder was het wiel.

Toen ze dat ontdekten, begrepen ze niet dat je het recht op kon zetten en onder een slede spijkeren, zodat die in een wagen veranderde. Ze gebruikten het enkel liggend. Als je op zo'n rad een stuk pottenbakkersklei zette en je buurvrouw kwam het wiel voor je draaien dan kon je in de klomp klei het model drukken en kreeg je veel vlugger een pot klaar en hij werd bovendien veel mooier. De draaischijf was ontdekt. En met die draaischijf gingen ook de mannen zich met het maken van aardewerk bezig houden. Het pottenbakkersvak ontstond. De vrouwen behoefden hun eigen vaatwerk niet meer te maken.

Weet je, wat je ook met ronde schijven kon doen? Je kon er twee nemen van steen en die tegen elkaar indraaien met graankorrels er tussen.

Die werden tussen twee zulke stenen veel mooier en veel sneller fijn, dan wanneer je ze stampte met een stok of een stuk steen. De handmolen deed zijn intrede in de huishouding en maakte het werk van de huismoe- ders lichter. Pas later gebruikten ze de schijven ook als wielen onder hun karren.

En toch toch hadden de vrouwen het nog altijd erg zwaar. Want ongeveer duizend jaar na Christus zag het er bij ons op het platteland nog altijd als volgt uit: Her en der verspreid lagen de boerengehuchtjes tussen hoge bomen. Oude, scheefge- zakte huizen met gescheurde lemen wanden en rieten daken, groen van het mos. Een mesthoop, er naast een bouwvallig schuurtje. Op de erven

scharrelden wat varkens, kippen en ganzen.

Zo'n hut — want een betere naam verdiende een huis eigenlijk niet — had maar één vertrek zonder ramen. In het midden lag de vuurplaats. Met een gat er boven in het dak voor de rook. De deur stond zoveel mogelijk open, anders was het er aardedonker. De vloer was van aangestampte aarde. Het meubilair bestond uit een ruwe houten bank en een kist voor de kleren. De trots van elke huismoeder was de grote ijzeren kookpot. 's Nachts sliepen de mensen, de honden en de varkens allemaal door elkaar op de koude vloer. Ze zaten meestal onder het ongedierte. En ook onder de uitslag.

Want ze wasten zich nooit. Zeep was te duur. Zelfs al liep er een beekje langs hun huis dan zouden ze er nog niet even inspringen. Ook hun kleren kregen nooit een sopje. Die waren van wol. De mensen trokken ze nieuw aan. Ze kwamen niet eerder uit, voor ze hun in vodden van het lijf vielen.

De vrouwen hadden ook geen tijd om aan wassen te denken. Ze werkten van 's morgens, als de zon opkwam, tot 's avonds, wanneer hij weer onderging. 's Zomers zowel als 's winters. Ze liepen dan ook de hele dag in hun werkkleren met het haar om het hoofd.

Wat ze allemaal moesten doen?

Elke dag koren malen, brood bakken, eten koken, boter en kaas maken, op de kippen, de varkens en de koeien letten — er waren nog geen weilanden met sloten er om heen — voor de zieken zorgen, het huishouden beredderen, de ploeg trekken in

het voorjaar, helpen hooien in de zomer, de schoven binden tijdens het oogsten en verder nog alle mogelijke karweitjes opknappen waar haar mannen geen zin in hadden.

Het eten, dat ze brouwden, bestond uit: vlees, meestal van zieke dieren, gezouten vis, pap van havermeel en roggebrood. Koffie en thee waren er nog niet. Ze dronken er bier bij of mede. In het najaar hadden ze het een tijdje heel erg druk. Men had gewoonlijk lang niet genoeg hooi voor het vee om de winter door te komen. Daarom werd er in de herfst veel geslacht. Iedereen kwam dan mee eten. Wat er over bleef zetten ze in de pekel.

Als het donker werd, gingen de mensen naar bed. 's Winters waren hun dagen dus erg kort. Ze hadden wel kaarsen, die maakten ze zelf, maar ze waren nogal duur. Ze konden ze beter bewaren voor als het wezenlijk nodig was ze op te steken, bij ziekte of onweer of overstroming.

Een enkele keer kwam een vrouw het dorp wel eens uit. Als ze een goed jaar hadden gehad. Dan trok ze met haar man naar de markt in het naburige dorp. Met een paar strengen wol, een mand met kippen, een korf met eieren, een lap eigengeweven laken. Die spullen mocht zij voor hem dragen. Ze verruilden het tegen een mes, een ploegijzer, een zakje zout voor de inmaak of een potje rode verf om hun wol er een kleurtje mee te geven.

Ja, hard was het vrouwenleven nog, veel harder dan dat van jullie ooit zal worden. Maar toch al veel beter dan in de tijd van mijn allereerste stukje.
Tjits Veenstra.

ONS MEISJES-HOEKJE

De eerste Stadshuizen.

Toen er nog maar pas steden waren, zagen die er heel anders uit dan die van nu. Een stad was eigenlijk niets meer dan een verzameling hutten uit mijn vorige stukje, met daar tussen een tuin, een weijtje met schapen of geiten, een boomgaard, heel die verzameling omsloten door een muur. Behalve hutten stonden er ook nog een

pakhuis en een kerk.

Maar in de 14e en 15e eeuw leerden de mensen al echte stadshuizen bouwen. Ze waren nog van hout natuurlijk, met een rieten dak. Erg gevaarlijk als er brand uitbrak.

In Amsterdam is dat eens gebeurd in 1421. Er verbrandde een derde deel van alle huizen. De straten waren nog gewoon van modder met een

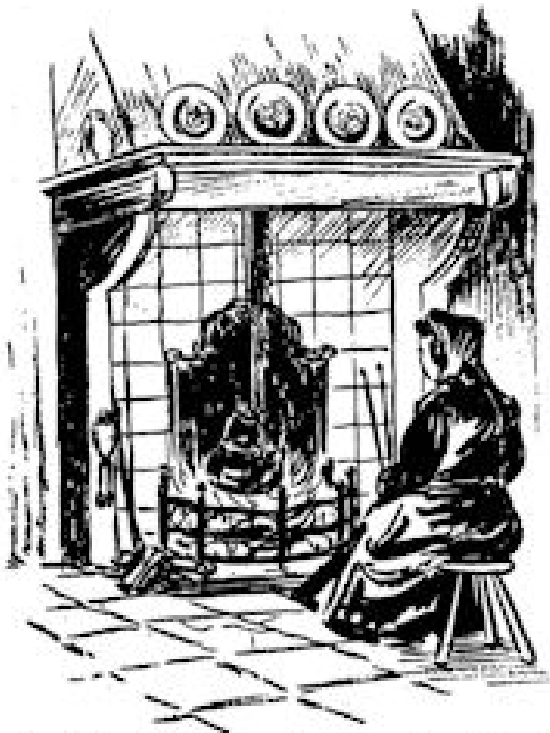
ondiepe goot om het water af te laten lopen. Stadsreiniging kende men nog niet, alles wat men kwijt wilde, tot de inhoud van de toilettemmer toe, werd op straat geworpen. Daar scharrelden ook kippen en honden rond. Varkens woelden er in de modder. 's Winters baggerde men tot aan de enkels door het slijk. 's Avonds met een lantaarn in de hand, want straatverlichting bestond ook nog niet.

Als je de buitendeur van een stadshuis opende, kwam je eerst in het hoge lichte voorhuis. Daarin hield men zijn winkel of zijn werkplaats. Achter in de hoek was een wenteltrapje. Als je dat opging, kwam je in de achterkamer.

In de achterkamer woonde de poorter met zijn gezin. De vloer was er van hout, of — bij de rijkere — van tegels. Er lag geen vloerkleed op. Hij werd geregeld geschrobd en met zand bestrooid. In de wanden aan de korte kant zaten de ramen en deuren. In de ramen hadden ze al glas. Vitrages waren nog niet bekend. Ze werden 's avonds afgesloten door luiken. De overgordijnen hingen in de deuropeningen, niet voor de ramen. Aan de lange kant had je de schouw. Een hoge brede schoorsteenmantel, zoals je nu nog wel eens in een ouderwetse keuken ziet. Tegen de achterkant van de schouw stond de ijzeren haardplaat. Meestal gegraveerd met figuren. Onder de schouw had je de ijzeren vuurkorf, of lagen een paar ijzeren vuurbokken. Boven het vuur hing de etenspot of de waterketel aan de

Men vermoedt, dat dit het piraten-
schip is, dat de overval op de „Com-
binatie” heeft gepleegd. Van de be-

manning, die zich waarschijnlijk met
een sloep in veiligheid heeft weten
te brengen, ontbreekt elk spoor.

„haal”. Het haardvuur diende des avonds meteen als lamp. Gezellig, hè?

Tussen het voorhuis en de achterkamer was een houten schot met veel ramen er in.

In de achterkamer stond allereerst het bed van de vader en moeder, tegen de ene wand óf in een hoek. Op een houten vloertje vanwege de vochtigheid. Het onderstel leek net een houten bak. Er lag een strozak bovenop, verder beddengoed en een gekleurd spreij over alles heen. Boven het bed hing een hemel aan de zolder. Net als boven de preekstoel in sommige kerken bij ons. Vanaf die hemel hingen gordijnen naar beneden. Ze werden 's nachts gesloten, maar overdag samengerold en opgebonden. Om dat bed en op dat bed groepte de hele familie meestal samen.

Verder stonden er natuurlijk weer

kisten, net als in de vroegere hutten. Daar kon je van alles instoppen en tegelijk op zitten. Alleen waren ze hier prachtig versierd met houtsnijwerk. Uit die kisten ontstonden langzamerhand de banken, men maakte de smalle zijschotten wat hoger. Ook zetels (leunstoelen), die hadden bovendien nog een rugleuning. Maar ze werden evengoed gebruikt om er spullen in te bergen. Schemels, krukjes op drie poten, waren erg geliefd. Je kon ze zo handig overal bij schuiven.

Weet je wat die huismoeders ook al hadden?

Een dressoir. Een kist op poten om het vaatwerk in te bergen. Er onder op een houten vloertje stonden de potten en pannen. Er bovenop schonk men dranken. Nog geen koffie en thee, hoor!

Tafels zoals wij die kennen, waren er nog niet. Men gebruikte daarvoor twee schragen met een plank er over. Net zoals bij ons in vergaderlokalen, enz. Het geval stond meestal opgekapt tegen de wand. Nam het ook geen ruimte in. Alleen als er bij gewerkt of gegeten moest worden, zette men het uit.

Al die meubelen waren niet gebeitst of gespoten, maar van blank hout. De huismoeders van toen waren echter al even zindelijk als onze moeders van nu. Ze poetsten en wreven ook altijd. Net zolang tot haar meubels diep donkerbruin glansden. Veel dieper dan onze gebeitste clubjes en kloostertafeltjes. Als je eens in een museum komt, waarin oude meubels staan, moet je er maar eens op letten.

Tjits Veenstra.

HET KERSTNUMMER VAN O. E. K.

verschijnt D.V. 12 December. Dit met het oog op de vacaties.

ONS MEISJES-HOEKJE

EEN KASTEEL.

Midden tussen de gehuchtjes lagen de kastelen. Eerst waren die net zo als de lemen hutjes van het gewone volk. Er zat alleen een aarden wal omheen.

Maar toen Karel de Stoute hier hertog was — vraag maar eens aan je onderwijzer wanneer dat was — was een kasteel een trots bouwwerk.

Eerst kwam je door een poort in een muur op de buitenhof. Daar stonden de stallen, de huizen van de bedienden, de bakkerij, de brouwerij, de weverij, de smidse, de timmermanswerkplaats, enz. Dan moest je over een valbrug de gracht over, onder een lange poort door, vaak met twee deuren er in, één aan de buitenkant en één aan de binnenkant. En dan was je in de hof. Midden in die hof stond het hoofdgebouw met heel veel kleine en één heel grote toren.

Het voornaamste vertrek van het kasteel was de „hoghe sale”. De vloer er van was van grote blauwe stenen, soms ook van gekleurde tegels. De muren waren wit gekalkt, evenals de

zolder. Maar er stonden ook wel schilderijen op geverfd. Of er hingen

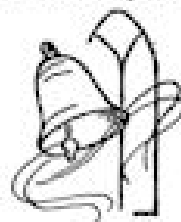
Verticaal.

1. geeft licht; 2. berg in 't land Kanaän; 3. één van de 4 vrouwen van Jakob; 4. waar Jozefs schoonvader overste over was (Jozef, de onderkoning van Egypte); 6. slee; 7. niet wild; 9. eer; 10. waar je iets in kunt opbergen; 12. zaadkorrel van een vrucht; 13. rode muts met kwastje; 15. kledingstuk; 18. lang rondhout voor het zeil; 19. jongensnaam; 20. zit aan je liets; 22. bijwoord of voegwoord; 24. deel van een jaar; 25. uitroep van afkeer; 27. winderig, koud; 29. snaarinstrument; 30. telwoord; 32 afkorting voor Ned. geldstuk; 34. deel van de Bijbel; 35. vrouw, b.v. uit een sprookje; 37. leren band; 39. een ring van b.v. bloemen; 40. zie Hand. 12 : 13; 41. zachte veertjes; 43. deel van de mond; 44. dunne twijg; 46. rechter uit Jezus' dagen; 47. een van Jakobs zonen; 48. muzieknoot; 49. beruchte Romeinse ketzer; 50.

een koning ten tijde v. d. Here Jezus; 54. viervoetig jong dier; 58. een van Jakobs zonen; 59. andere naam voor Beth El; 61. opschudding; 62. niet in kluiten; 64. maats-k; 65. grote politieke partij; 66. tegengestelde van neen; 67. muzieknoot; 69. idem.

Tenslotte nog de oplossing van het in te vullen vierkantje uit het Novemberno.

Verticaal: 1. boks; 2. apen; 3. roei; 4. kelt.
Horizontaal: 1. bark; 5. opoe; 6. keel; 7. snit.

tapijten langs. Die waren prachtig geborduurd. Er stonden vaak hele jachtpartijen op. Die tapijten dienden tegelijk voor gordijnen. Ze werden 's morgens opengeschoven. In de muren zaten een hele boel venstertjes. Open of met glas in lood. Dat glas was nog niet mooi van kleur, er zaten talloze bobbeltjes en blaasjes in. Je kon er niet goed doorkijken. Daarom lieten de rijken ze vaak brandschilderen.

In de „Hoghe sale” was een zware schouw met een metalen vuurplaat. Daar brandde 's winters het vuur van eikenhouten blokken. Er lagen biezen over de vloer. Erg handig. Als je morste met het eten, zag geen mens er wat van. Wanneer er bezoek kwam, werden de biezen vernieuwd. Men bestrooide de vloer ter ere van de gasten ook wel met bloemen.

In de zaal stonden natuurlijk weer kisten. Aan de buitenkant waren er hele verhalen in uitgesneden. Van binnen waren ze glad en blank. Er zaten kleren in of wapens. Ook stonden er banken, de „coetsen”, kisten met een rugleuning er aan. En natuurlijk ook een hoge vierkante zetel voor de bruchtgraaf. Ze waren allemaal erg hard om op te zitten. Daarom legde men er kussens en kleedjes over.

Langs de muren stonden overal buffetten. Kasten voor het vaatwerk. Op het bovenblad werden de dranken geschonken. Op die buffetten stonden gouden en zilveren vaten te pronk.

Tafels had men ook hier niet. Men gebruikte evenals de poorters een plank met twee schragen. Over die plank kwam onder het eten een damasten tafelkleed. Het hing alleen aan de ene kant bij de tafel neer en werd daar als servet gebruikt. Als iemand dus een vuile mond of vuile handen had, veegde hij die aan het kleed schoon. En dat gebeurde nog al eens. Want vorken waren er nog niet. Ieder at het vlees met de handen, de pap met de lepel. Ze kregen ook niet allemaal een bord en een kroes. Men at twee bij twee. Het was voor de gast een hoge eer, als hij met de gastvrouw uit hetzelfde bord mocht eten en uit

dezelfde kroes drinken. Het eten werd opgediend door „cnapen”. Jongens van bevriende edelen die hier werden opgevoed.

De zaal werd verlicht door lampen. Meestal olielampen, gevuld met beukenolie. Ook wel met kaarsen.

Naast, achter en boven de „hoghe sale” waren nog een hele boel kamers en kamertjes. „Kemenaden” heetten ze. De bibliotheek, de borduurkamers, de provisiekamer, de klerenkamer, enz. Maar de meeste kemenaden waren slaapkamers.

In zo'n slaapkamer stond een prachtig ledikant: vier stijlen met planken er tussen, de sponden. Ze waren altijd gebeeldhouwd. Gewoonlijk was het voeteinde lager dan het hoofdeinde. Tussen de sponden waren zelen of riemen gespannen. Daarop lagen de matrassen, de lakens (van zijde) en de zijden of fluwelen dekens. Het geheel was bedekt met een fluwelen spreij. En op het hoofdkussen had men wel eens een gazen lap genaaid. Tegen de insecten. Wie dat niet had, droeg een slaapmuts. Boven het ledikant hing een hemel aan de zolder. Daaraan hingen weer gordijnen. Onder de ledikanten stonden zware poten.

En in die „Hoghe sale” en die kemenaden leefden de ridders met hun fluwelen kleren en de edelvrouwen in hun ruisende gewaden van zijde of brocaat.

Tjits Veenstra.

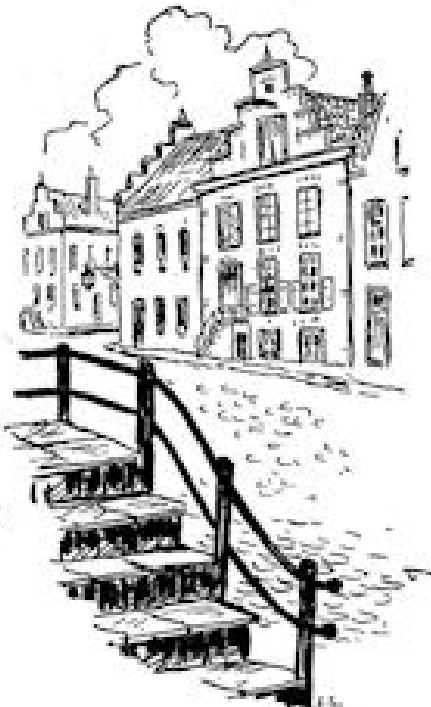
ONS MEISJES-HOEKJE

DE TIJD VAN DE VELE VERANDERINGEN.

Langzamerhand ging men in de oorlog andere wapens gebruiken. Geweren, kanonnen. De muren om een kasteel hielpen niet meer. Heel veel werden afgebroken, de grachten gedempt. De mensen van adel bouwden zich voortaan villa's.

De stadshuizen werden allemaal van steen. De kooplui en ambachtslui deden goede zaken. Ze werden rijk. Vooral in de Gouden Eeuw en daarna. De Nederlandse poorters maakten hun huizen steeds mooier. Ze

kregen van buiten trapgevels, marmeren lijsten, beelden soms. De werk-

plaatsen, de opslagplaatsen kwamen apart van het huis. Daar werkten voortaan de mannen. De vrouwen bleven thuis.

Die vrouwen maakten hun huizen steeds mooier. Er kwamen aparte eet-, zit-, lees-, slaapkamers. Met prachtige meubels. En een keuken vol koperen gerei. De rijksten woonden alleen 's winters nog in de stad. 's Zomers verbleven ze op hun „buitens”. Prachtige villa's, nog mooier dan die van de adel. Met parken en tuinen er om heen. Vooral langs de Utrechtse Vecht stonden er veel.

De mensen die niet zo veel geld hadden, gingen 's zomers een dagje uit in een Jan-plezier. En wie dat ook niet kon betalen, ging wandelen op de vroegere stadswallen. Die waren veranderd in plantsoenen.

Ook de boeren op het platteland ging het veel beter. Eerst bestond er geen scheiding tussen het woonhuis en de schuur. Nu bouwden ze aparte voorhuizen. En ze richtten die in net als de poorters in de stad hun woningen deden.

Alleen de arbeiders woonden nog slecht. Op de zandgronden in plaggenhutten. Op de klei in krotten. In de steden in afgedankte koopmanshuizen of in kelders. De meeste gezinnen hadden maar één kamer. Daarin moesten ze wonen, koken, eten en slapen. Berucht waren de „Arken Noachs”. Huurkazernes voor zestien tot twintig gezinnen. De moeders gingen overdag vaak uit werken. Ze brachten de kleintjes dan naar een buurvrouw, die zo gelukkig was thuis te kunnen blijven. Die paste soms op zestien kleuters tegelijk. Ze hing ze met kinderstoel en al aan de zolder.

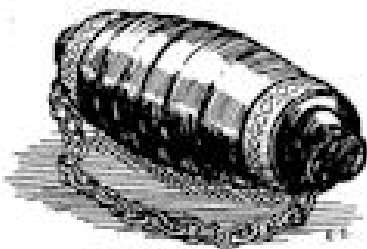
Dan stonden ze haar niet in de weg.

Maar na 1900 worden ook de arbeidershuizen beter. Ze krijgen kamers-en-suite, met openslaande ramen of tuindeuren. Lucht en zon kan overal doordringen. Een proper keukentje, heldere slaapkamers, een doucheceel, een W.C. met waterspoeling, elektrisch licht, gas en waterleiding.

De laatste honderd jaar zijn al die nieuwe dingen gekomen.

De open haarden verdwenen. Er kwamen ijzeren kachels voor in de plaats. De vrouwen konden in huis dunner kleren dragen. Als ze naar buiten gingen, trokken ze een mantel aan. In de keuken kwamen fornuizen. Nog later de petroleumstellen, gas en butagas, elektrisch koken.

Vroeger maakte men vuur met de tondeldoos. Of men lei een gloeiend

TONDEDOOS

kooltje, 's avonds bij het slapen gaan, onder de as. Dat gloeide dan de volgende morgen nog. Of men haalde een kooltje in het water en vuurwinkeltje. Op de tafel stond een comfoortje. Wie licht wilde aansteken, deed dat met een strookje papier. Maar na de tweede helft van de negentiende eeuw kregen ze zwavelstokken, fosforstokken, eindelijk onze lucifers.

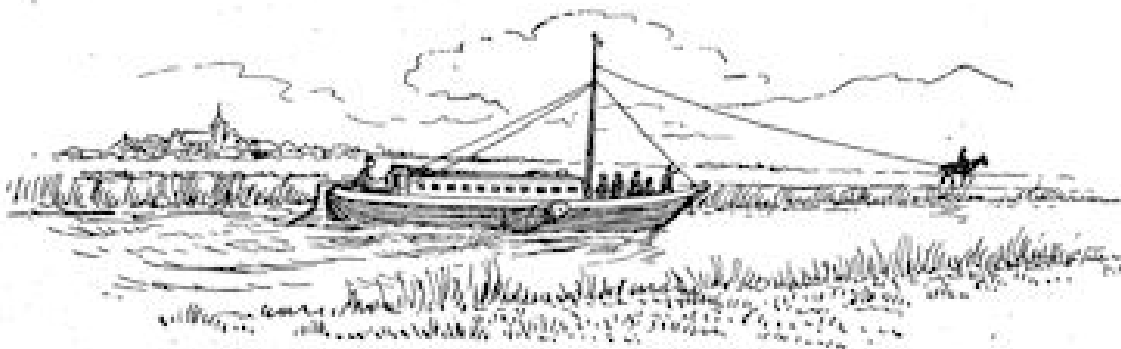
Vroeger stak men 's avonds een olielampje aan, of — de rijkere — kaarsen. Maar nu kwamen er petroleumlampen, gasverlichting, elektrisch licht. Toen konden de vrouwen 's avonds ook wat doen. In 1846 vond een Engelsman de naaimachine uit. Alles werd veel gemakkelijker.

Vroeger mocht een vrouw niet alleen de straat op in een stad. Dat paste niet. Er ging vaak een kruier mee. Als ze op reis gingen, moest dat per koets, of per trekschuit. Nu zijn er fietsen, treinen, auto's en vlieg-machines.

Vroeger moesten de meisjes — soms al van vijf jaar — en de vrouwen der armen hard werken. Op het land of in de fabriek. Ze gingen niet naar school. Ze moesten wat verdienen. De meisjes van de rijken leerden ook bijna niets. Dat vond men niet nodig. Als ze het huishouden maar konden besturen — de dienstboden deden het werk wel — en op de gouvernantes voor de kinderen toezagen. Ze mochten niet naar de H.B.S. of welke andere school ook. Ze kregen thuis les, gingen later naar een kostschool, om goede manieren te leren. Ze mochten niet werken voor geld, ze mochten niet iets worden. Dat paste niet. Nu zijn de meisjes op alle scholen welkom, leren ze allemaal minstens naaien, knippen, koken, staan ze in winkels, werken ze op kantoren, worden ze verpleegster, mogen ze alles doen wat ze prettig vinden.

Ja, het leven is de laatste eeuw wel veel aangenamer geworden.

Tjits Veenstra.

ONS MEISJES-HOEKJE

WAARTOE DIENT ONS HUIS?

In de vorige stukjes hebben we gezien hoe ons huis is geworden tot wat het nu is. In de volgende artikeltjes gaan we samen praten over hoe je een huis zo gezellig en doelmatig mogelijk kunt inrichten.

Waartoe dient een huis eigenlijk?

„Wel om in te wonen”, zeggen jullie natuurlijk. En dat antwoord is goed. Iedereen zou het geven. Maar toch lijkt het, alsof een hele boel mensen nog niet weten, dat een huis dient om er in te wonen. Ze menen dat een huis er is om meubels in te zetten en om met die meubels te pronken.

Wil je me niet geloven?

Dan zal ik je dat eens bewijzen.

Wanneer een jongen en een meisje gaan trouwen, kopen ze meubels. Voor

de slaapkamer schaffen ze zich een slaapkamer-ameublement aan. Je weet wel: een groot houten ledikant met een heel breed schot aan het hoofdeinde en bolpoten er onder; twee nachtkastjes; een tafeltje met twee stoeltjes; een reusachtige linnenkast. Als je in de stad komt, moet je maar eens bij een meubelzaak gaan kijken. En als die twee mensen dat ameublement in hun slaapkamer willen zetten, kan het er bijna niet in en blijft er nauwelijks ruimte over om het bed op te maken en zich te kleden.

Maar zo'n ameublement staat zo keurig, weet je. En in ieder huis is nog bijna een „salon”. Daar staan vier clubjes om een miniatuur tafeltje, een groot dressoir, liefst met houtsnijwerk. Er is een staande leeslamp waar je vooral niet tegen aan mag lopen, want dan valt hij om. Er ligt een tapijt over de vloer. Er hangen zware overgordijnen voor de ramen. De kinderen mogen er niet komen. De familie zit er enkel als er deftige visite komt. En als de zon schijnt, worden de gordijnen zorgvuldig dichtgeschoven. Anders verschiet de bekleding van de stoelen.

Nu, heb ik niet gelijk? Beschouwen veel mensen hun huis niet als een plaats om meubels neer te zetten? Maar je antwoord was goed. Een huis dient om er in te wonen. En wil een mens ergens prettig wonen en gezond zijn en blijven, dan heeft hij drie dingen nodig. Zon, licht en water. Als jullie later eens een huis zoeken, moet je allereerst opletten of deze drie dingen aanwezig zijn.

Voor de zon moeten er in een huis overal grote ramen zijn. In de slaapkamers en in de woonkamer vooral. Die woonkamer mag, als het enigszins kan, niet op het Noorden liggen. En als er

in twee wanden vensters zijn, is dat natuurlijk beter dan in één. Voor 's avonds, wanneer de zon weg is, is een goede kunstverlichting noodzakelijk. Plafonnières, buizen. Vooral geen fluwelen lampekappen, die alle licht opslorpen. Al vind je ze nog zo gezellig staan.

Voor de lucht en de ventilatie zijn openslaande ramen en deuren een vereiste. Vooral niet te weinig. En bij de slaapkamers een balkonnetje of een platje. Om de bedden geregeld te kunnen luchten. Een tuintje zou natuurlijk prachtig zijn. Dat moet je niet helemaal vol bloemen planten. Er moet een plekje vrij blijven om te zitten. Veel nieuwe huizen hebben tegenwoordig een terras, met tuindeuren in de kamer. De mensen die daarin wonen kunnen 's zomers buiten eten en theedrinken zonder dat het extra werk voor moeder meebrengt. 's Winters tocht het wel eens een beetje door die deuren. Maar daarvoor is er tochtband in de wereld. En dan hebben we water nodig. Niet om eten in te koken en kleren in te wassen. Dat ook natuurlijk. Maar vooral om onszelf te kunnen wassen.

Eigenlijk moest in elk huis een badkamer of 'n douchecel zijn. In de nieuwe woningen vind je die ook. Gebruik hem dan niet om allerlei rommel in te

bergen dat je niet dadelijk nodig bent. Of om de vuile was te bewaren. Maar neem elke dag een bad. In de oude huizen is meestal wel ergens een hoekje af te schutten en in een douchecel om te toveren.

Zorg ook dat elke slaapkamer een wastafel heeft met een kraan, of een kan vol water. En als er geen waterleiding is, let dan op of er een goede put of regenbak aanwezig is. Anders neem je het huis niet. Want een mens kan niet gezond blijven zonder zich geregeld te baden.

TJITS VEENSTRA.

HERSENGYMNASTIEK

Eerst maar de nieuwe.

91. Wat versta je onder zwarte diamant?
92. Welke ziekte komt in geen enkel land voor?
93. Waar komt in de Bijbel voor Omri?
94. Waardoor is de Langstraat bekend?
95. Wie was Amasa?
96. Waar staat de Cuneratoren?
97. Waar werd Jan van Riebeeck geboren?
98. Een boer gaat met koeien naar de markt. Eén loopt voor 2 andere, een loopt achter 2 andere, een loopt tussen 2 andere. Met hoeveel koeien ging hij naar de markt?
99. Wanneer treedt maansverduistering op?
100. Waar staat de Martinatoren?

De antwoorden op het vorige 10-tal vragen zijn:

81. Zoon van Mozes. 82. Zoon van Levi. 83. Hiram. 84. Verzoeking en twist. 85. 4. 86. Obadja. 87. Onesimus. 88. Meleachi. 89. Hiram, de Betheliet. 90. Zeven.